

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 2 (6) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Kurbanov Eldar Ermamatovich, Qormishov Mirjalol Jumamurod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO TOTUVLIKNI TA'MINLASHDA MILLIY MADANIY MARKAZLARINING INSTITUTSIONAL ROLI VA VAZIFASI (Sirdaryo viloyati markazlari misolida)	11-15
<i>Djurayev Ikrom Nematovich</i> SOPOLLI-KO'ZALI ARXEOLGIK QATLAMLARIDA SHIMOLIY DASHT QABILALARINING IZLARI	16-19
<i>Акбарова Камила Шухрат кизи</i> МЕЖДУ СЕКУЛЯРИЗАЦИЙ И МОДЕРНИЗАЦИЕЙ: СОВЕТСКАЯ ПОЛИТИКА В СФЕРЕ РЕЛИГИИ В УЗБЕКИСТАНА	20-26
<i>Olimov Islombek Ulug'bek o'g'li</i> SUV TA'MINOTI TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR.....	27-31
<i>Sitorabonu Bobojonova</i> BUXORODA DASTLABKI MUZEYNING TASHKIL TOPISHI.....	32-36
<i>O'ralov Orzubek</i> GEOGRAFIK KASHFIYOTLARGA QADAR POLINEZIYA XALQLARINING RIVOJLANISHI VA DAVLATCHILIK INSTITUTLARINING SHAKLLANISHI TARIXI.....	37-45
<i>Qahhorov Shohjaxon Shodiyor o'g'li</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MEROSINING TARIXIY VA MA'NAVIY TAHLILI.....	46-50

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Madartov Bahrom</i> TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA O'ZARO MUNOSABATLARNI HISOBGA OLISH ASOSIDA STRATEGIK REJALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH	51-55
<i>Xudayberdiyev Otabek Absalomovich</i> XALQARO SAVDO MUNOSABATLARIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TA'MINOT ZANJIRI VA LOGISTIKA KONTROLLINGINING ROLI	56-64
<i>Ismailova Shaxnoza Uktamovna</i> O'ZBEKISTONDA INFLYATSION BOSIM OMILLARI VA ULARNING ISTE'MOL NARXLARI INDEKSIDA NAMOYON BO'LISHI.....	65-75
<i>Usmonov Maxsud Tulqin o'g'li</i> XIZMAT KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI BELGILOVCHI OMILLAR TIZIMINI ANIQLASH VA XIZMAT SIFATI QIYMAT TAKLIFI MIJOZ TAJRIBASI BREND KAPITALI HAMDA TEZKORLIK INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH	76-87

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Alimatova Nargis Abduxalilovna</i> INSON ONGINING TABIATINI O'RGANISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	88-93
--	-------

<i>Utegenova Jamila Djolmurzayevna</i> O'ZBEKISTONDA BIOETIKANING SHAKLLANISHI VA FALSAFIY ASOSLARI	94-97
<i>Mamatqulov Rashid Pazilbekovich</i> JAMIYAT YUKSALISHIDA IJTIMOY NAZORATNING ROLI.....	98-102
<i>Shadimetov Mahmudjon Negmatjanovich</i> RUHIY KAMOLOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY MAZMUNI VA TARIXIY ILDIZLARI .	103-108
<i>Ochilov Jamshid Abdurashidovich</i> KOSMOGEN, TEXNOGEN, ANTROPOGEN SIVILIZATSIYALAR MOHIYATINING ONTOLOGIK TALQINI.....	109-117
<i>Beshimov Xamidjon Sayidovich</i> KASABA UYUSHMALARI TIZIMIDA INSON QADRINI YUKSALTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	118-126
<i>Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna</i> ABU RAYHON BERUNIY ASARLARIDA FANLARNING INSON HAYOTIDAGI O'RNI MASALALARI	127-130
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Axmedov Oybek Saporbayevich</i> INGLIZ TILIDAGI SOLIQ-BOJXONA TERMINOLOGIK BIRLIKLARINI O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHNING STILISTIK MUAMMOLARI.....	131-139
<i>Babadjanova Nazokat</i> OGAHYNING SO'Z VA NUTQ MASALALARIGA OID QARASHLARINING MA'RIFIY MANBALARI	140-148
<i>Xo'jamqulov Anvar Jozilovich, Tog'ayeva Shoxnoza Elmurod qizi</i> ADABIYOTIDA "ABSURD" TUSHUNCHASI	149-153
<i>Abdullayeva Rahima Raimqul qizi</i> MEDIA YORDAMIDA IMIDJNING SHAKLLANISHI VA IJTIMOY FIKR	154-161
<i>Fozilov Arabjon Nozimjon o'g'li</i> CHET TILLARINI O'RGANISHDA SO'Z YODLASHNING AHAMIYATI	162-165
<i>Sarvinov Abdiraxmonova Davron qizi, Eshtuhtarova Bibigul Bektoshevna</i> THE SIGNIFICANCE OF STUDYING GENDER REPRESENTATION IN IDIOMS AND PHRASEOLOGICAL UNITS.....	166-171
<i>Raxmonova Dildora Mirzakarimovna</i> TAVALLO IJODIDA POETIK OBRAZ YANGILANISHINING IJTIMOY-TARIXIY VA ADABIY- ESTETIK OMILLARI.....	172-185
<i>Кодирова Зарина Баходировна</i> ХУДОЖЕСТВЕННОЕ СВОЕОБРАЗИЕ ДЕТСКОЙ ПРОЗЫ ДЭВИДА УОЛЛЬЯМСА: «DEMON DENTIST», «THE FING», «GANGSTA GRANNY».....	186-191
<i>Ismatilloev Jobir</i> "FIRDAVS UL-IQBOL"DAGI QASIDALARDA HUKMDORLAR MADHI	192-197
<i>Bozorova Nasiba</i> O'LMAS UMARBEOVNING "YOZ YOMG'IRI" QISSASIDA JINOYATNI O'RGANISHDA RETROSPEKSIYA USULI	198-203

<i>Ганиева Зухра Муратбаевна</i> ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА «СМЕРТЬ» В РУССКОМ ЯЗЫКЕ: КОГНИТИВНО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	204-212
--	---------

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich, Ro'ziboyev Asilbek</i> SUN'IY INTELLEKT QARORLARIDA ADOLATSIZLIK MUAMMOSI VA UNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	213-218
<i>Bazarova Dildora Baxodirovna</i> ODIL SUDLOVNI TA'MINLASHDA "RAQAMLI SUD"	219-226
<i>Бабаев Джасхонгир Исмаилбекович</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОГОВОРА ПИТЬЕВОГО ВОДОСНАБЖЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ПУТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА	227-229
<i>Азходжаева Роза Алтыновна</i> РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ СИСТЕМЫ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ.....	230-235
<i>Абдужампоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ЭЛЕКТРОННЫЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВА В ДЕЛАХ О КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЯХ: ПРОБЛЕМЫ СБОРА, ФИКСАЦИИ И ПРАВОВОЙ ОЦЕНКИ	236-246
<i>Alijanov Ilhomjon Erkinjon o'g'li</i> PROKURATURA ORGANLARIGA QABUL QILISHDA NOMZODLARGA QO'YILGAN TALABLAR, XIZMATGA QABUL QILISH VA YOSH MUTAXASSISLAR BILAN ISHLASHGA DOIR FAOLIYATNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	247-253
<i>Sarsenbaeva Aynura Tenelbay qizi, Tanirbergenov Sultanbek Bazarbaevich</i> FUQAROLARNING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ VA ERKINLIKLARIGA QARSHI JINOYATLAR HUQUQIY MOHIYATI.....	254-258
<i>Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li</i> INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING TARKIBIY QISMI	259-265
<i>Usmonaliyev Muslimbek Qurvonaliyevich</i> SPORTCHILARNI VAQTINCHALIK IJARAGA Olish SHARTNOMASINING SPORT HUQUQIDAGI O'RNI	266-272
<i>Mamadaliyev Boburjon Bahodirjon o'g'li</i> MAHALLIY BUDJETNI TARTIBGA SOLISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI IJRO ORGANLARINING VAZIFALARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	273-278
<i>Umarova Xolisxon Nomoz qizi</i> KORPORATSIYA DIREKTORLARINING FUNKSIONAL VAZIFALARINI AMALGA OSHIRISH BILAN BOG'LIQ JAVOBGARLIGI CHEGARASI	279-286
<i>Yaqubova Guli Qosimboy qizi</i> VOYAGA YETMAGANLAR BILAN BOG'LIQ ISHLARNI FUQAROLIK SUDLARIDA KO'RISHDA PROKURORNING ISHTIROKI TUSHUNCHASI VA UNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	287-294
<i>Ibrohimov Azimjon</i> XO'JALIK JAMIYATLARI BOSHQARUV ORGANLARI TIZIMIDA IJRO ORGANI: ROSSIYA FEDERATSIYASI MISOLIDA	295-301

<i>Choriyeva Xupshidabonu Xuppam qizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING "VASIYLIK VA HOMIYLIK TO'G'RISIDA"GI QONUNINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	302-310
<i>Saidazimov Yusuf Sodiq o'g'li</i> MA'MURIY AKT. MA'MURIY AKTNING MAZMUN-MOHİYATI. GERMANIYA TAJRIBASI.....	311-316
<i>Tursunov Ilxomjon Salimovich</i> MUQADDAM SUDLANGAN SHAXSLAR TOMONIDAN SODIR ETILISHI MUMKIN BULGAN JINOIY HARAKATLARNI OLDINI OLIŞ VA MAXSUS PROFILAKTIKANI TAKOMILLASHTIRISH	317-321
<i>Xojanazarov Otabek Saydazimovich</i> OZODLIK DAN MAHRUM QILISH BILAN BOG'LIQ BO'LMAGAN JAZOLAR IJROSI USTIDAN PROKUROR NAZORATI: MILLIY VA XALQARO TAJRIBA.....	322-329
<i>Raxmedov Xurshid Ashrapxodjayevich</i> JINOYAT ISHINI QO'ZG'ATISH INSTITUTINING HUQUQIY TABIATI VA PROTSESSUAL AHAMIYATI	330-339
<i>Mansurova Xulkar Nabiyevna</i> FUQAROLIK PROTSESSINING TEZKORLIGINI TA'MINLASHDA SIRTDAN HAL QILUV QARORI CHIQRISHNING AHAMIYATI	340-349
<i>Begimova Nasiba Xudayberdievna</i> FARZANDLIKKA OLIŞ INSTITUTINING TADRIJIY RIVOJLANISHI	350-358
<i>Yo'ldoshbekov Anvar</i> NAQDSIZ HISOB-KITOB LAR VA RAQAMLI NAZORAT TIZIMLARINING HUQUQIY AHAMIYATI	359-367
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i> EVRISTIK TA'LIM NAZARIYASIDA TA'LIM OLUVCHINING MUSTAQIL FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI	368-372
<i>Shukurov Mirjalol Norpulatovich</i> YAKKAKURASHCHILARNI TEXNIK USULLARIGA O'RGATISHDA KLAS TER USLUBIDAN FOYDALAN HOLDA TAKOMILLASHTIRISH	373-377
<i>Tilyabayev Kamil Zaitjonovich</i> O'ZBEK TILINING O'RGANILISHI VA DEKOLONIZATSIYASIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR: (DE)KOLONIAL HIS-TUYG'ULAR, MILLAT VA O'Z-O'ZINI ANGLASH	378-383
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li</i> SHARQ MUTAFAKKIRLARNING FALSAFIY QARASHLARI ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA VALEOLOGIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM PEDAGOGIK OMILI SIFATIDA.....	384-388
<i>Xo'jamqulov Rasulbek Qurbon o'g'li</i> KOMPYUTER GRAFIKASI TEXNOLOGIYALARINI LOYIHA ASOSIDA O'QITISHGA INTEGRATSIYALASHNING PEDAGOGIK SAMARADORLIGI	389-393
<i>Badalov Ulug'bek Xikmatovich</i> GEOGRAFIYA FANI DARSLARIDA ONLAYN GIS TIZIMLARIDAN FOYDALANISH.....	394-398

<i>Anvarjonova Nodirakhon Nasimbek qizi</i> IS EXPLICIT GRAMMAR INSTRUCTION STILL PEDAGOGICALLY JUSTIFIED? A CRITICAL RECONSIDERATION OF ITS ROLE IN CONTEMPORARY ENGLISH LANGUAGE EDUCATION.....	399-406
<i>Imomov Fozil Shakarbek o'g'li</i> TEMPERAMENT NAZARIYASI VA INDIVIDUAL PSIXOLOGIK XUSUSIYATLAR ASOSIDA GRAFIK FAOLIYATNI TASHKIL ETISH: PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA SAN'AT TERAPIYASI KONTEKSTIDA.....	407-412
<i>Курбанбаев Джавод Аминбаевич</i> КОГНИТИВНЫЕ И ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСНОВЫ ЛЕКСИЧЕСКИХ ГЛОССАРИЕВ В ЯЗЫКОВОМ ОБРАЗОВАНИИ	413-417
<i>Eshnazarova Farida Jo'raqulovna</i> JAMOADA LIDERLIK VA UNING SIFATLARI (SPORT JAMOALARI MISOLIDA).....	418-421
<i>Yuldasheva Muhayyo Alimbaevna</i> AVTOMOBILLARDA TASHISH VA HARAKAT XAVFSIZLIGINI TASHKIL ETISH FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TA'LIM VOSITALARINING O'RNI.....	422-429
<i>Umarov Komil, Sobirov Orif, Sultanov Rustam, Egamberdiyev Abdullo</i> YUQORI MALAKALI GANDBOLCHILAR MASHG'ULOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	430-435
<i>Doniyorova Gulnoza Anvar qizi, Kurbanova Gulnoz Negmatovna</i> INTERAKTIV VOSITALAR VA AXBOROT RESURSLARIDAN FOYDALANISH ORQALI KASBIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI.....	436-441
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> PEDAGOGIK TA'LIM KLASTERI YO'NALISHIDA TARIX O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI.....	442-447
<i>Pulatova Muxabbat Egamberdiyevna, Qalandarova Sevinch Aqiljon qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH	448-453

Received: 15 January 2026
Accepted: 2 February 2026
Published: 14 February 2026

Article / Original Paper

TRACES OF NORTHERN STEPPE TRIBES IN THE ARCHAEOLOGICAL LAYERS OF THE SAPALLI-KO'ZALI CULTURE

Djurayev Ikrom Nematovich

Associate Professor (PhD) Gulistan State Pedagogical Institute

E-mail: ikromgdu@mail.ru

Abstract. The article focuses on the analysis of social, economic and business relations between nomadic pastoralists and the sedentary population in Northern Bactria, taking into account the achievements in agriculture and cattle breeding, the emergence of sedentary settlements and their transformation into cities, considered from the point of view of modern scientific approaches.

Keywords: nomadic pastoralists, sedentary population, steppe civilization, domesticated cattle, pastoral cattle breeding, Andronovo culture, Srubnaya culture, stationary settlement, burial mound, nomad.

SOPOLLI-KO'ZALI ARXEOLGIK QATLAMLARIDA SHIMOLIY DASHT QABILALARINING IZLARI

Djurayev Ikrom Nematovich

Guliston davlat pedagogika instituti dotsenti (PhD)

Annotatsiya. Maqolada shimoliy Baqtriya ko'chmanchi chorvador va o'troq aholi o'rtasidagi ijtimoiy, iqtisodiy va xo'jalik aloqalarini tahlil qilishda, dehqonchilik va chorvachilik sohasidagi yutuqlar, o'troq manzilgohlarning paydo bo'lishi va ularning shaharlarga aylanishi kabi tarixiy jarayonlarni bugungi kun nuqtai nazaridan tahlil qilishga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: ko'chmanchi chorvador, o'troq aholi, cho'l sivilizatsiyasi, xonaki chorvachilik, yaylov chorvachiligi, andronovo madaniyati, srub madaniyati, statsionar manzilgoh, mozorqo'rg'on, nomad.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6I2Y2026N02>

Kirish. Shimoliy Baqtriya (hozirgi O'zbekistonning janubi, Turkmanistonning shimoli va Tojikistonning janubiy-g'arbiy hududlari) qadimiy sivilizatsiyalar chorrahasi bo'lib, turli madaniyatlar, qabilalar va xalqlarning madaniy va iqtisodiy almashinuv markazi sifatida rivojlangan. Bronza davrida bu hududda Sopolli madaniyati gullab-yashnagan bo'lsa, uning keyingi bosqichlari tashqi ta'sirlarning ko'payishi bilan ajralib turadi.

Sopolli madaniyatining asosiy xususiyatlari. Sopolli madaniyati (mil. avv. III-II ming yilliklar) Bronza davrida Turon hududidagi eng muvaffaqiyatli va taraqqiy etgan madaniyatlardan biri bo'lgan. Uning asosiy belgilaridan biri uy-joy qurilishining murakkabligi, metallurgiya rivojlanganligi, qishloq xo'jaligi bilan uyg'unlashgan turmush tarzi va ko'zga ko'ringan hunarmandchilik bo'lgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Shimoliy dasht qabilalarining migratsiyasi. Shimoliy dashtlar (hozirgi Qozog'iston va Rossiyaning janubiy qismlari) aholisi asosan Andronovo madaniyati bilan bog'langan. Bu qabilalar nomadik turmush tarziga ega bo'lib, asosan

chorvachilik bilan shug'ullanganlar. Ular o'troq sivilizatsiyalarga ta'sir o'tkazib, qishloq xo'jaligi va hunarmandchilik sohalariga yangi elementlar kiritgan.

Shimoliy dasht qabilalarining Shimoliy Baqtriya hududlariga kirib kelishi bir qator sabablarga bog'liq:

Klimat o'zgarishi: Dasht hududlarida suv tanqisligi yuzaga kelgani bois qabilalar janubiy hududlarga harakat qilganlar;

Chorvachilik ehtiyojlari: Qo'ng'ir dala hududlari chorva uchun qo'shimcha ozuqa manbai sifatida qiziq bo'lgan;

Qo'shni sivilizatsiyalar bilan savdo va aloqalarni rivojlantirish istagi.

Ko'zali bosqichiga migratsiyaning ta'siri. Andronovo qabilalarining Shimoliy Baqtriyaga kirib kelishi Sopolli madaniyatining Ko'zali bosqichiga quyidagi jihatlarida ta'sir ko'rsatgan:

Madaniy sinkretizm: Qadimiy Sopolli hunarmandchiligida yangi shakllar va metall buyumlari (jumladan yangi turdagi qurollar) paydo bo'lgan.

Iqtisodiy o'zgarishlar: Chorvachilik ahamiyatining oshishi qishloq xo'jaligi tarkibiga ta'sir o'tkazgan.

Demografik o'zgarishlar: Yangi aholining kirib kelishi natijasida joylashuv strukturasi va hududiy aloqalar o'zgargan.

Qo'shma marosimlar va e'tiqodlar: Shimoliy dasht qabilalarining diniy qarashlari va marosimlari mahalliy e'tiqodlar bilan uyg'unlashgan, bu esa arxeologik yodgorliklarda aks etgan.

Arxeologik dalillar. Arxeologlar tomonidan topilgan Ko'zali madaniyati davriga oid yodgorliklar Andronovo madaniyatining bevosita ta'sirini ko'rsatadi. Bu yodgorliklar qatorida yangi turdagi muhrlar, ko'chma turmush tarzini aks ettiruvchi hovli qurilmalari va jangchilarning qurol-yarog'lari bor.

Tahlil va natijalar. Shimoliy Baqtriya hududlaridan topilgan arxeologik ashyoviy dalillar tahliliga qaraganda, bu zaminga shimoliy dasht (Andronovo) qabilalarining ilk bor kirib kelishi Sopolli madaniyatining Ko'zali bosqichida yuz beradi. Sopolli madaniyatining Ko'zali bosqichining yil sanasi miloddan avvalgi XIV–XIII asrlar bilan belgilangan bo'lib, aynan shu asrlarda Yevroosiyo dashtlaridan chorvador oriy qabilalari O'rta Osiyo ikki daryo oralig'iga kirib keladilar. M.A. Itina aytganidek, Amudaryo quyi havzalarida Ko'kcha 15a manzilgohi, Shimoliy Baqtriyada Jarqo'ton yodgorligi Andronovo oriylari ilk bor kirib kelgan yodgorliklar ekanligi ilmiy adabiyotlarda qayd qilingan [Итина М.А., 1977. С. 145]. Xuddi shu davrga tegishli sopollarning eng qadimgisi, masalan, Jarqo'ton ibodatxonasining muqaddas buyumlar saqlanadigan yo'lakdan, Jarqo'ton qal'a-qo'rg'onining Ko'zali madaniy qatlamida uchratilgan [Аскаров А., 1989. С. 160. Аванесова Н.А., 2010. С. 110-111]. Mazkur davrga tegishli yana bir sopol parchasi Jarqo'ton oralab o'tgan jar ichidan topilgan [Аскаров А., Ширинов Т., 1993. С. 77-78]. Uning sirtidagi naqsh qiyali uchburchak va meandr shaklida bo'lib, sopol naqshiga ko'ra Andronovo madaniyatining Fyodorov bosqichi ilk fazasiga tegishli edi. Jarqo'ton ibodatxonasining muqaddas kulxonasidan ham dashtliklarga tegishli bir necha sopol parchalari topilgan. Ular orasida yirik sopol gardishi bo'lib, uning naqshlari ilk Fyodorov keramikasini eslatar edi. Shimoliy dasht qabilalarining ilk Fyodorov bosqichini eslatuvchi sopol parchalari Bo'ston VI qabristonida ham uchratilgan [Аванесова Н.А. 1977. С. 116-117].

Jarqo'tonda dasht qabilalarining kulolchilik an'analari ta'sirida ishlangan sopol parchalari ham ko'p. Ular garchi kulolchilik charxida yasalgan bo'lsa-da, ular sirtiga ishlangan

chizma naqshlar, idishlarning shakllari, rangi, loyining tarkibi aynan Tozabog'yob idishlarini eslatar edi. Jarqo'tonda ular ko'plab uchraydi, ammo, Bo'ston VI da 11 ta shunday sopol parchalari uchratilgan [Аванесова Н.А. 2010. S. 120]. Bo'ston VI da sof Tozabog'yob keramikasi ham yetarli darajada topilgan [Аванесова Н.А. 2010. S. 121].

Sopolli madaniyatining qabrlarida shimol chorvadorlarining taqinchoq va turli xil bezak predmetlarini mitti nusxalari uchraydi [Аскарлов А. Абдуллаев Б. 1983. S. 17]. Ularning aksariyati Mo'lali va Bo'ston qabrlariga tegishli [Аванесова Н.А. 2010. S. 10] bo'lsa-da, ular orasida Sopolli madaniyatining aynan Ko'zali bosqichiga tegishli nusxalari ham yo'q emas. Bu holatlar miloddan avvalgi II ming yillikning ikkinchi yarmidan e'tiboran shimoliy dasht chorvador qabilalarining O'rta Osiyo hududlariga jadal kirib kelganligidan guvohlik beradi. Bu jarayonlar "Avesto" rivoyatlarida bayon qilingan Andronovo oriylarining miloddan avvalgi II ming yillikning o'rtalaridan janubga qilgan migratsiyalari bilan uzviy bog'liq edi.

Ularning izlari nafaqat Jarqo'ton va Bo'ston yodgorliklarida, balki Janubiy Tojikiston hududlaridan topib o'rganilgan qadimgi qabristonlar Nurek GES hududida [Пьянкова Л.Т. 1974. S. 542-543], Hisor vodiysidagi Tandiryo'l va Zarkamar [Виноградова Н.М. 1991. S. 68-88] qabristonlarida, Dahana [Пьянкова Л.Т. 1985. S. 157-165] va Teguzak [Пьянкова Л.Т. 1987. S. 117-125] makonlarida, Tairsuv daryosi havzasida Kongurtut qabristoni va makoni hamda Baraki-Kurug makonida [Виноградова Н.М. 1987. S. 76-91] va nihoyat yana bir yodgorlik–Xo'ja G'oyib [Виноградова Н.М. 2003. S. 103] (Ko'lob vodiysi) da topib o'rganilgan.

Ushbu bob Markaziy Osiyoning qadimgi chorvador qabilalar madaniyati yodgorliklari va ushbu hududda bronza davrida yuz bergan turli etnik guruhlarining qorishuvi asosida tarkib topgan yodgorliklar va ularning davriy sanasi masalalarini qamrab olgan. Andronovo madaniyatining mutaxassis-olimlar tomonidan ishlab chiqilgan xronologiyasi tahlil etiladi. Demak, Petrov tipidagi yodgorliklar xronologik jihatidan Novokumak kompleksi bilan bir davrda o'tgan. Ularning yil sanasi miloddan avvalgi XVII-XVI asrlarga tegishlidir. Olako'l bosqichi miloddan avvalgi XV-XIV asrlar bilan yil sanasini belgilanadi. Fyodorov kompleksining ilk bosqichini miloddan avvalgi XV-XIV asrlar bilan, so'nggi Fyodorov komplekslari davriy sanasi miloddan avvalgi XIII va undan keyingi asrlar bilan belgilandi.

O'rta Osiyoga xos mahalliy variantga Tautari tipi yodgorliklari kiritilib, ularning yil sanalari miloddan avvalgi XIII-IX asrlar bilan sanalari belgilanib, Ye.Ye.Kuzmina Yettisuv va qadimgi Farg'ona yodgorliklarini bu yodgorliklar kompleksiga haqli kiritadi va uni Yettisuv tipi nomi bilan atashni taklif etadi. O'rta Osiyoga xos bu tip yodgorliklar kompleksi Fyodorov va Olako'l komplekslarining aralashmasidan tarkib topganligini ta'kidlaydi. Yettisuv tipi yodgorliklarini ikki xronologik davrga bo'lish mumkin. Uning ilk bosqichi Olako'l va Fyodorov liniyalari asosida rivoj topgan. Bu bosqichning davriy sanasi miloddan avvalgi XV-XIV asrlar bilan belgilanadi. Yettisuv tipi yodgorliklarining so'nggi ikkinchi bosqichi davriy sanasi esa miloddan avvalgi XIII-IX asrlarga tegishli ekanligi qayd qilingan. O'rta Osiyo hududlariga xos uchinchi mahalliy tip Srub va Andronovo madaniyatlari urug' jamoalaridan tashkil topgan Tozabog'yob yodgorliklaridir. M.A.Itina Janubiy Orol bo'ylarida topib o'rganilgan Tozabog'yob makonlarini uch guruhga bo'ladi: 1) Jonbos-ko'kcha guruhi; 2) Angqa-bozor guruhi; 3) Qavat guruhi.

Miloddan avvalgi II ming yillikning ikkinchi yarmi boshlarida Janubiy Orol hududlariga kirib kelgan shimoliy mintaqalarning chorvador dasht qabilalari janubiy Qizilqum orqali Buxoro vohasining shimoli-g'arbiy hududlariga, Zarafshon vodiysining Mohondaryo quyi

havzalariga ham kirib keladilar. Dashtliklar butun Zarafshon vodiysi, Toshkent vohasi, Farg'ona vodiysi, Shimoliy Baqtriya bo'ylab keng tarqaladi. Ularning moddiy madaniyat izlari Zarafshon vodiysi, mavsumiy manzilgohlar, qabriston va yolg'iz qabrlar ko'rinishidagi yodgorlik sifatida bizgacha yetib kelgan.

Xulosalar. Shimoliy dasht qabilalarining Shimoliy Baqtriya hududlariga kirib kelishi ushbu mintaqadagi madaniyatning rivojlanish va o'zgarish jarayonida katta ahamiyat kasb etgan. Sopolli madaniyatining Ko'zali bosqichi esa mahalliy va ko'chmanchi madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning yorqin namunasi sifatida qaraladi. Bu jarayon mintaqadagi madaniy va iqtisodiy hayotni yangi bosqichga ko'targan.

Bularning barchasi bir tomondan, O'rta Osiyo bronza davri dasht madaniyatlari aholisining etnik tarkibi qanchalar murakkab ekanligini ko'rsatsa, ikkinchi tomondan, turli etnik guruhlar o'rtasida iqtisodiy xo'jalik va etnomadaniy aloqalarning keng ko'lami haqida tahliliy xulosalarga olib keladi, ya'ni o'zbek xalqi etnogenezining boshlanishi bronza davriga borib taqalishiga ishora qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Аванесова Н.А. Проявление степных традиций в Сапаллинской культуре.. «Цивилизации и культуры Центральной Азии в единстве и многообразии». – Ташкент, 2010.
2. Аванесова Н.А. Проявление степных традиций в Сапаллинской культуре. «Цивилизации и культуры Центральной Азии в единстве и многообразии». – Ташкент, 2010.
3. Аванесова Н.А. Проявление степных традиций в Сапаллинской культуре.. «Цивилизации и культуры Центральной Азии в единстве и многообразии». – Ташкент, 2010.
4. Аскарлов А. Степной компонент в оседлых комплексах Бактрии и вопросы его интерпретации. «Взаимодействие кочевых культур и древних цивилизаций. Алма-Ата, 1989.
5. Аскарлов А., Ширинов Т. Ранняя городская культура эпохи бронзы Средней Азии. – Самарканд, 1993.
6. Аскарлов А., Абдуллаев Б. Джаркутан. – Ташкент, 1983. табл. XLV, 17.
7. Виноградова Н.М. Могильник Тандырийул в Южном Таджикистане. // МАИКЦА, Вып. 18 – Москва, 1991.
8. Виноградова Н.М., Гётцельт, Пьянкова Л.Т. Археологическая разведка в бассейне реки Кызылсу (Южный Таджикистан). РА, – Москва, 2003.
9. Виноградова Н.М. Новые памятники эпохи бронзы на территории Южного Таджикистана. Центральная Азия. Новые памятники письменности и искусства. – Москва, 1987.
10. Итина М.А. История степных племен Южного Приаралья. – Москва, 1977.
11. Пьянкова Л.Т. Нурекский могильник эпохи бронзы. Археологические открытия 1974 года. – Москва, 1975.
12. Пьянкова Л.Т. Отчет о работе Нурекского археологического отряда. АРТ, – Вып. XIV (1974). – Душанбе, 1979.
13. Пьянкова Л.Т. О раскопках на поселении бронзового века Тегузак в 1980 году. АРТ, Вып. XX (1980). – Душанбе, 1987.
14. Пьянкова Л.Т. Работа Байпазинского отряда на поселении бронзового века Дахана (1985). АРТ, Вып. 25. – Душанбе, 1994.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).